

Ministerieel besluit tot voorlopige bescherming als archeologische site van de prehistorische site van de Bergenmeersen in Wichelen

DE VLAAMSE MINISTER VAN BUITENLANDS BELEID EN ONROEREND ERFGOED,

Gelet op het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013, artikel 6.1.1; laatst gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 25 juli 2014 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, artikel 6, 1°;

Gelet op het advies van het college van burgemeester en schepenen van Wichelen, gegeven op 15 april 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de departementen of agentschappen van de Vlaamse overheid, bevoegd voor ruimtelijke ordening, woonbeleid en onroerend erfgoed, leefmilieu, natuur en energie, mobiliteit en openbare werken, landbouw en visserij, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Gelet op het advies van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed, gegeven op 12 mei 2016, waarvan de behandeling is opgenomen in bijlage;

Overwegende het waarderend onderzoek naar de prehistorische site Bergenmeersen, uitgevoerd door het agentschap Onroerend Erfgoed, waarvan de resultaten zijn opgenomen in het administratief dossier;

Overwegende de archeologische waarde van de prehistorische site van de Bergenmeersen in Wichelen die als volgt wordt omschreven:

De prehistorische site van de Bergenmeersen in Wichelen bezit een zeer groot onderzoekspotentieel ten aanzien van het mesolithicum en neolithicum. De site werd aangetroffen door archeologisch verkennend onderzoek, waarbij een relatief groot aantal vuursteen artefacten werden opgeboord.

Het grote onderzoekspotentieel is het gevolg van de landschappelijke eigenheid en de zeer goede bewaring van de site. Wat het landschappelijke aspect betreft bevindt de site zich op een uitgestrekte rug, geflankeerd door twee vroegere geulen van de Schelde. De site is aldus gekenmerkt door een uitzonderlijke geomorfologische positie, die enerzijds ongetwijfeld zeer aantrekkelijk was voor de prehistorische mens, en anderzijds door deze eigenheid als een homogene landschappelijke eenheid af te bakenen is. De goede bewaring van de site is het gevolg van de afdekking van deze rug door veen en klei. Hierdoor is ze van verstoring door latere ingrepen of landbouwactiviteiten gespaard gebleven. Op de diepere gedeelten van de rug en in de aangrenzende geulen is bovendien bewaring van niet verbrand organisch materiaal aangetoond door vroegere baggerwerken, en door evaluerend booronderzoek. Dergelijke bewaringscondities werden tot op heden in Vlaanderen nog maar zeer zelden vastgesteld,

BESLUIT:

Artikel 1. Met toepassing van artikel 6.1.1 tot en met artikel 6.1.11 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013 en artikel 6.2.1 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014 worden de volgende onroerende goederen voorlopig beschermd als archeologische site: de prehistorische site van de Bergenmeersen in Wichelen bekend ten kadaster: Wichelen, 1ste afdeling, sectie A, 326A (deel), 933G (deel), 936K, 936L, 936H, 937A, 937A2 939F, 940B, 941F, 941E, 942A, 943A, 944A, 945, 946, 947, 948, 949A, 951H, 958A, 959A, 960A, 962B, 965B, 966A, 969A, 970A, 971A, 972A, 973A, 974A, 975A, 976A, 977C, 978A, 979A, 980A, 981A, 982B, 982C, 982D, 986A, 987A, 988A, 989B, 990B, 991B, 992D, 992E, 992F, 993A, 994A, 1035D, 1035E, 1036, 1037, 1038 en deel uitmakend van het openbaar domein.

De voorlopig beschermde onroerende goederen zijn aangeduid op het plan dat als bijlage bij dit besluit wordt gevoegd.

De fotoregistratie van de fysieke toestand van de voorlopig beschermde goederen wordt als bijlage bij dit besluit gevoegd.

Art. 2. De prehistorische site van de Bergenmeersen in Wichelen heeft een archeologische waarde. De erfgoedelementen en de erfgoedkenmerken van deze archeologische site zijn:

Van groot belang is de gaafheid van de site. Door de latere afdekking met veen en klei is de site immers zeer goed bewaard. De aanwezigheid van waterverzadigde contexten op de flanken en in het diepste gedeelte van de site, laat tevens bewaring van niet verbrande organische materialen toe. Dergelijke condities zijn tot op heden nog maar zelden vastgesteld bij prehistorische sites in Vlaanderen. De meeste hiervan zijn, zoals de site van de Bergenmeersen, gelegen in de riviervalleien. Contexten zoals de site van de Bergenmeersen werden tot nog toe dan ook maar zelden, en op kleine schaal, onderzocht (bijvoorbeeld in Bazel (Kruibeke) en in Kerkhove (Avelgem)).

De site biedt bovendien een hoge landschappelijk- contextuele en ensemblewaarde. De aanwezigheid en opvulling van de geulsedimenten biedt de gelegenheid om de evolutie van het vroegere milieu, in relatie tot de aanwezigheid van de prehistorische mens, te onderzoeken. Het gaat daarbij eveneens om een zeer specifieke en geomorfologisch zeldzame en uitgesproken locatie: een vrij grote rug die als een schiereiland gelegen is tussen twee waterlopen. Dit zorgt voor een grote en homogene landschappelijke eenheid.

De kennis over de overgangperiode mesolithicum- neolithicum is in de Scheldevallei, en bij uitbreiding het dekzandgebied in Vlaanderen, een tot nog toe slecht begrepen periode. De bij de site opgebaggerde hertshoornen objecten en de dateringen die hierop werden uitgevoerd, duiden erop dat deze locatie op verschillende momenten tijdens deze lange overgangsfase werd bezocht. Recent onderzoek van een gelijkaardig site in Bazel (Kruibeke) toont de grote kenniswinst die met het onderzoek op dit soort sites kan worden bereikt. Bovendien wijst de voorradige kennis erop dat de Scheldevallei een bijzondere positie inneemt tijdens deze periode en het proces van 'neolithisering' (overgang van jager- verzamelaars- naar landbouweconomieën). De site van de Bergenmeersen biedt dan ook een zeer groot potentieel voor nieuwe inzichten van deze periode en dit proces.

De opgeboorde artefacten van de site wijzen eveneens op een aanwezigheid uit het vroeg- en/of midden- mesolithicum. Tot nog toe zijn slechts weinig 'homogene' contexten van deze periode onderzocht (bijvoorbeeld Doel- Deurganckdok en recent Kerkhove). Ook hier biedt de site van de Bergenmeersen een groot onderzoekspotentieel, in het licht van de studie van ruimtelijke organisatie, landgebruik, typologie van vuursteen etcetera.

Het voorkomen van sites uit meerdere periodes van de prehistorie houdt enerzijds wel het gevaar in dat het cultureel materiaal van verschillende periodes door elkaar werd 'gemengd' (zogenaamde palimpsest situaties), zoals dikwijls voorkomt op uitgesproken landschappelijke posities zoals deze van de Bergenmeersen. De specifieke en homogene context van de site van de Bergenmeersen biedt in dit verband echter ook mogelijkheden naar de studie van langetermijnspatronen in het landschapsgebruik en de economie in het verloop van de prehistorie. De omvang van de site, en het graduele 'verdrinken' van de rug doorheen de tijd, maakt het anderzijds zeer waarschijnlijk dat er voor de verschillende aanwezige bewoningsfasen ook homogene contexten aanwezig zullen zijn. De gestage opvulling van de flankerende geulen biedt eveneens de kans dat organisch materiaal uit verschillende periodes aanwezig, en in verschillende lagen gescheiden bewaard is.

Door de afdekking met latere sedimenten is de site uiteraard niet zichtbaar in het huidige landschap. Bij de inrichting van het gebied is echter wel aandacht gegeven aan het informeren van de aanwezigheid van dit site in het gebied. Zo werd op de plaats van de huidige sluis een infopaneel geplaatst met informatie over de site en de vondst van de hertshoornen werktuigen van de 'Paardeweide'. Bovendien werd ervoor gekozen om de huidige getijdengeul te verleggen naar de as van de vroege 'prehistorische' Schelde, wat op die manier een reflectie vormt van het fossiele landschap.

Art.3. Voor de beschermde archeologische site gelden de volgende beheersdoelstellingen:

De doelstelling van de bescherming van de site is een 'behoud in situ' te verzekeren. Door de afdekking met veen en klei is dit behoud in grote mate gegarandeerd. Enkel diepere graafwerken, op de hoogste delen van de site vanaf circa 1 m diepte, vormen een bedreiging voor de site. Daarnaast zou erosie door getijdenwerking in het overstromingsgebied de site kunnen aantasten. Maatregelen om dit tegen te gaan werden echter al toegepast, door het verleggen van de getijdengeul en het versterken van de binnenoever van deze geul.

Bij het huidige gebruik van de Bergenmeersen als overstromingsgebied is een periodieke monitoring van het gebied dan ook een voldoende maatregel. Deze monitoring dient er op gericht te zijn de fysieke veranderingen van het gebied, met name erosiepatronen, in kaart te brengen. Indien deze een bedreiging vormen voor de site dienen erosiewerende maatregelen genomen te worden. Indien dergelijke maatregelen niet mogelijk zijn, of indien diepere graafwerken worden uitgevoerd die de site aantasten, moet een 'behoud ex situ' door een archeologische opgraving van het bedreigde deel van de site uitgevoerd worden.

Art. 4. De zakelijkrechthouder en de gebruiker van de beschermde archeologische site zijn verplicht de instandhouding en het onderhoud ervan te verzekeren door:

- 1° het goed als een goede huisvader te beheren en de nodige voorzorgsmaatregelen te nemen tegen schade ten gevolge van brand, blikseminslag, diefstal, vandalisme, wind of water;
- 2° de toestand van het goed regelmatig te controleren;
- 3° regulier onderhoud uit te oefenen;
- 4° onmiddellijk passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen te nemen in geval van nood;
- 5° er voor te zorgen dat er geen metaaldetectie wordt uitgevoerd op de terreinen van het beschermd goed.

Art. 5. Voor de volgende handelingen moet een toelating worden aangevraagd:

Voor de percelen opgenomen in de bescherming:

- 1° het wijzigen van het microreliëf;
- 2° graafwerken in functie van het bouwen, verbouwen of heropbouwen van constructies;
- 3° het plaatsen van ondergrondse leidingen.

Er is geen toelating vereist voor het onmiddellijk nemen van passende consolidatie- en beveiligingsmaatregelen in geval van nood, noch voor de uitvoering van regulier onderhoud.

Brussel,

08 JUNI 2016

De Vlaamse minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed,

Geert BOURGEOIS